

Broj: 08-056/23-1025

Podgorica, 29.09.2023. godine

SEKTORSKA ANALIZA
za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2024. godini

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriternih oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredijeljena na pozicijama ministarstava nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioritne za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioritna.

1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO

- 1.1. Navesti u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☐ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volonterizma	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatlantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivreda i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☐ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti
☐ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje):		

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2024. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

2.1. Navesti prioritete probleme u oblasti(ma) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija. Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:

Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2023-2024. (u daljem tekstu: **NSRR 2021-2025 i AP 2023-2024**), koju je Vlada Crne Gore donijela u julu 2023. godine, je četvrti po redu strateški dokument kojim se namjerava uspostaviti bolji okvir za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. U julu 2023. godine, predstavljen je Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2022. godinu, kao i Akcioni plan za 2023-2024.

U kontekstu implementacije Akcionog plana za period 2021-2022, dogodio se niz spoljnih izazova koji su uticali na realizaciju planiranih aktivnosti. Politički izazovi su proistekli iz smjene vlasti na nacionalnom nivou nakon parlamentarnih izbora u avgustu 2020. Formiranje nove Vlade u decembru 2021. donijelo je promjene u sastavu ministarstava i povećalo odgovornost za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana. Takođe, sajber napad na Vladinu veb stranicu je rezultirao prekidom elektronske komunikacije i blokirao aktivnosti unutar i izvan Vlade tokom dva poslednja kvartala 2022. godine. Zdravstvena i sociološka kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 takođe je imala negativan uticaj na implementaciju planiranih aktivnosti.

Od septembra do novembra 2022. godine, sprovedena je eksterna evaluacija Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2021-2022, koja je imala za cilj da procijeni koliko je ona, realizacijom planiranih aktivnosti u periodu septembar 2021-novembar 2022. popravila stanje u temama koje su navedene kao prioritetne kroz tri operativna cilja Nacionalne strategije.

Ključni rezultati srednjoročne evaluacije NSRR pokazali su da je realizovan mali broj aktivnosti u odnosu na planirane, usljed krupnih spoljnih izmjena konteksta za realizaciju aktivnosti i mjera. Najveći broj aktivnosti realizovan je u okviru Operativnog cilja 1, a najmanje u okviru Operativnog cilja 2. Najbolje ocijenjeni kriterijumi evaluacije su relevantnost, koherentnost i, donekle, održivost. Relevantnost pojačava činjenica da su u dovoljnoj mjeri ispitane potrebe direktnih i indirektnih korisnika/ca, te je dobar i odgovor ovog dokumenta na takve potrebe, iako su detektovane važne izmjene konteksta u kome su se mjere i aktivnosti AP-a realizovale.

U Evaluaciji je konstatovano da, uprkos dobrom kvalitetu AP-a, motivisanosti i zainteresovanosti Komisije za praćenje sprovođenja AP-a, kao i višegodišnjem iskustvu Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u koordinaciji i sprovođenju ovakvih strateških dokumenata, nivo sprovođenja AP-a nije bio na zadovoljavajućem nivou.

Dakle i dalje sistem mehanizama za monitoring i evaluaciju ljudskih prava i rodne ravnopravnosti horizontalno širom institucija nije u dovoljnoj mjeri funkcionalan, te je neophodno raditi na njegovom unapređenju, kako na nacionalnom nivou, tako i na lokalnom. Unaprijeđeno anti-diskriminaciono zakonodavstvo je preciznije definisalo mandate postojećih institucija u okviru sistema zaštite od diskriminacije, ali postoji jasna potreba za daljim osnaživanjem kapaciteta institucija i njihovih zaposlenih, resursa, itd. Da bi se obezbijedila efikasna zaštita od diskriminacije, još uvijek je potrebno osviještivati zaposlene po pitanju rodne ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije.

Građani/ke u Crnoj Gori još uvijek nemaju jasno razgraničene stavove vezane za rodnu ravnopravnost i njenu ulogu u demokratizaciji i razvoju građanskog društva. Istraživanje UNDP o integrisanju principa rodne ravnopravnosti iz januara 2020. godine, pokazalo je da približno troje od petoro građana dijeli mišljenje da je rodnu ravnopravnost nemoguće u potpunosti postići usljed inherentne razlike između muškaraca i žena. Otprilike isto toliko njih se slaže da se danas pretjerano forsira pitanje rodne ravnopravnosti iako to ne daje rezultate u vidu poboljšanja položaja žena u Crnoj Gori. Muškarci i žene imaju dijametralno suprotno viđenje svog trenutnog položaja u društvu – blizu tri četvrtine žena smatra da muškarci imaju veća prava od njih, dok se sa tim slaže oko dvije petine muškaraca. S druge strane, više od polovine muškaraca smatra da su žene, ako ne u povlašćenom položaju, onda bar ravnopravne sa muškarcima u crnogorskom društvu.

Više od polovine građana/ki izražava stav da su muškarci po pravilu bolje političke vođe, da imaju bolje liderske sposobnosti i da u skladu sa tim treba da zauzimaju rukovodeće pozicije u društvu. Svaki/a drugi/a građanin/ka smatra da su manje sposobne od muškaraca da obavljaju pojedine profesije poput vojničke. Iako se oko tri petine građana načelno slaže da očevi treba češće da koriste pravo na roditeljsko odsustvo, približno isto toliko njih vjeruje da je za dobrobit djece poželjnije da otac radi, a da se žena posveti porodici. Kontradiktorno pak, oko polovine građana smatra da je potrebno izjednačiti granicu za odlazak u penziju za muškarce i žene. Zabrinjavajući nalaz je da skoro svaki/a drugi/a građanin/ka vjeruje da uspješne poslovne žene moraju neminovno da zanemare svoju porodicu.

Ovakvi stavovi daju jasan signal kreatorima politika da se rad na podizanju javne svijesti mora odvijati intenzivno i kontinuirano, te da je neophodno adresirati stereotipe kroz sve nivoe obrazovanja i vaspitanja, kao i kroz kulturu i medije.

Kroz višemjesečna intenzivna savjetovanja sa različitim društvenim akterima i zainteresovanim stranama, odvijao se proces zajedničkog prepoznavanja uzroka i posljedica neravnopravnosti i usaglašavanja strateškog odgovora.

Kao centralni problem u ovoj oblasti prepoznat je nizak nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, pa je u skladu sa tim, strateškim dokumentom NSRR, definisan i glavni strateški cilj – podići nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. godine.

Uzroci nejednakosti prepoznati su u sljedećim oblastima:

1. Institucionalni mehanizmi za implementaciju i nadzor nad sprovođenjem politika rodne ravnopravnosti nemaju dovoljno kapaciteta, pa nisu efikasni i efektivni u zaštiti žena i osoba drugih polnih i rodni identiteta od diskriminacije;
2. Rodni stereotipi, predrasude i tradicionalna podjela uloga između muškaraca i žena su još uvijek veoma prisutni u svim segmentima društva;
3. Nedovoljan nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju jednak pristup resursima i dobiti od korišćenja resursa.

Nedostatak formalnog obrazovanja i drugih oblika edukacije o rodnoj ravnopravnosti najčešće se nadomještuje stereotipima i predrasudama. Na taj način se učvršćuje patrijarhat, a društvo sve više udaljava od emancipacije i usvajanja demokratskog sistema vrijednosti. Patrijarhalni model ponašanja i percepcija odnosa u crnogorskom društvu, kao i shvatanje šta je "prihvatljivo" za žensku i mušku djecu, a šta nije, često dovode do toga da je nasilje nad ženama i osobama drugačijih polnih i rodni identiteta prihvatljivo kao model ponašanja. Posljedice su devastirajuće i za pojedinca i za društvo, pa se kao najdrastičnije javljaju one u obliku selektivnih abortusa, rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije na radnom mjestu. Sa druge strane, i pored činjenice da su muškarci i žene izjednačeni pred zakonom kada je u pitanju nasljeđivanje, žene se i dalje priklanjaju patrijarhalnoj tradiciji i odriču se imovine u korist muških srodnika. Stereotipi i predrasude naročito su izraženi prema osjetljivim pojedincima/kama i grupama, kao što su Romkinje/Egipćanke, žene sa invaliditetom, osobe drugih polnih i rodni identiteta, žene na selu, žene u zatvoru/pritvoru.

U 2023. godini, Misija OEBS-a u Crnoj Gori i DeFacto Consultancy objavili su publikaciju „Pol i vlasništvo nad nekretninama u Crnoj Gori: Mapiranje imovinskog jaza“. Žene čine nešto više od trećine (36%) od ukupnog broja upisanih vlasnika/ca nekretnina u Crnoj Gori, dok gotovo dvije trećine (65%) čine muškarci. Među vlasnicima/ama koji posjeduju samo jednu nekretninu ima 37% žena, dok njihov udio opada kako raste broj nekretnina. Tako ih je 30% među vlasnicima/ama dvije nekretnine, 27% među vlasnicima/ama tri nekretnine, 25% među vlasnicima/ama četiri i samo 22% među vlasnicima/ama pet ili više nekretnina. Među vlasnicima/ama nekretnina koje su stečene nasljeđem, nešto je više od trećine žena (36%). Iako je većina punoljetnih građana i građanki Crne Gore u bračnoj ili vanbračnoj zajednici (koje su zakonski izjednačene), nešto manje od 4% nekretnina se nalazi u kombinovanom vlasništvu vlasnice i vlasnika.

Žene se i dalje suočavaju sa različitim oblicima diskriminacije u političkoj, društvenoj i ekonomskoj sferi, a svega 27,16% žena poslanice u Skupštini (ispod propisane kvote od 30%). Na kraju, porodično nasilje je široko rasprostranjeno, a 33% žena je izloženo porodičnom nasilju. Romkinje i Egipćanke još uvijek žive na marginama društva i treba dalje raditi na polju obrazovanja, zdravstvene

zaštite, stambenog zbrinjavanja i zaposlenja. Žene sa invaliditetom su takođe izložene višestrukoj diskriminaciji i fizički pristup institucijama i dalje je jedan od najočiglednijih problema.

Prema Izvještaju Misije OEBS-a u Crnoj Gori, NVO-a Sigurna ženska kuća i DeFacto Consultancy „Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkog nasilja prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama“, objavljenog 2022. godine, utvrđeno je da 85% građana i građanki prepoznaje da je psihičko nasilje prema ženama i djevojkama veoma učestalo ili se događa makar u pojedinačnim slučajevima u Crnoj Gori. Građani i građanke prepoznaju da se psihičko nasilje prema ženama i djevojkama najčešće dešava u bračnoj zajednici i široj bračnoj zajednici, a preko dvije trećine (72.8%) kao počinioca prepoznaju partnera. Na posredan način, građani identifikuju povezanost ekonomske zavisnosti i opasnosti od psihičkog i drugih oblika nasilja. Na primjer, među najugroženijim kategorijama žena i djevojaka ističu se one koje su nezaposlene (55.2%) ili samohrane majke. Ucjenjivanje djecom se prepoznaje kao najčešći oblik psihičkog nasilja.

U izvještajima o napretku Crne Gore u procesu pristupanja Evropskoj uniji, Evropska komisija (EK) je u više navrata upozoravala da je u sprovođenju javnih politika u oblasti rodne ravnopravnosti postignut skroman napredak, i izrazila zabrinutost u smislu nedovoljnog uticaja relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata. U izvještaju iz 2022. godine, konstatuje se da Crna Gora mora pristupiti ozbiljnije ostvarivanju pune rodne ravnopravnosti na način što će unaprijediti zakonodavni okvir i naročito njegovu implementaciju. Poteškoće su i dalje prisutne, posebno u vezi sa učešćem žena na tržištu rada i organizovanjem obuka. Žene su takođe nedovoljno zastupljene u političkom i ekonomskom donošenju odluka. Žene često čine samo četvrtinu ukupnog menadžmenta u javnoj upravi zbog eksplicitne ili implicitne pristrasnosti u praksi zapošljavanja, obuke i unapređenja. Došlo je do povećanja govora mržnje i upotrebe rodno zasnovanog nasilja nad ženama u političkom i javnom životu

Ostvarivanje ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u našoj zemlji zahtijeva sveobuhvatno promišljanje i razumijevanje društvenih i struktura moći, koji kreiraju ne samo zakone i politike, već i ekonomiju, društvena kretanja, porodicu i utiču na živote svakog pojedinca i pojedinke.

Na osnovu analize stanja u oblasti rodne ravnopravnosti, a imajući u vidu opredjeljenje Crne Gore da izgradi državu i društvo u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. godine je definisala sledeće operativne ciljeve:

1. Unaprijediti primjenu postojećeg normativnog okvira na sprovođenju politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda;

2. Unaprijediti politike u oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodni identiteta;

3. Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup prirodnim i društvenim resursima i dobiti od korišćenja resursa.

Realizacijom ciljeva predviđenih ovim dokumentom će se doprinijeti smanjenju diskriminacije žena i osoba drugačijih rodni identiteta i promociji jednakosti u skladu sa načelima UN Konvencije o sprečavanju svih vidova diskriminacije žena i pune harmonizacije propisa sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.

Javne politike u Crnoj Gori nisu dovoljno orodnjene, uprkos činjenici da Zakon o rodnoj ravnopravnosti propisuje obavezu organa da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti, ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca. Kao posljedica toga, u okviru većeg dijela javni politika nisu predviđene pozitivne mjere za podsticanje rodne ravnopravnosti na način kako ih definiše Zakon. Preliminarna istraživanja Centra za demokratiju i ljudska prava iz 2022. godine, pokazala su da svega 26,8% javni politika na neki način tretira rodnu ravnopravnost, dok su ostalima u potpunosti izostaje taj aspekt. Zaposleni u institucijama sistema nedovoljno razumiju ključne koncepte rodne ravnopravnosti i ne postoji odgovarajuća kadrovska osposobljenost za punu primjenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Imajući to u vidu, CEDAW Komitet kontinuirano upozorava da nedostatak političke volje za sprovođenje rodno odgovornih politika omogućava kontinuitet diskriminatorskih praksi i usporava demokratski napredak države i društva. Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti u saradnji sa Misijom OEBS-a u decembru 2021. godine, pripremilo je „Analizu orodnjenosti 26 javni politika“ (koja je uključila Nacrt Strategije reforme javne uprave kao 27. dokument) i kreiran je Instrument za procjenu stepena orodnjenosti strateških dokumenata koji treba da bude alatka pri davanju mišljenja na strateška dokumenta prije dostavljanja Vladi na donošenje. Dokument se naziva *Standardizovana uputstva za procjenu orodnjenosti strategija i zakona sa analizom orodnjenosti 26 važećih strategija u 2021. godini*. Izračunavanje nivoa orodnjenosti strategija sadrži jasno definisane kriterijume za evaluaciju nivoa orodnjenosti javni politika. Predmetna analiza je pokazala da je samo 5 od 27 razmatranih dokumenata potpuno orodnjeno, što predstavlja mali procenat, te u vezi sa tim, ovaj instrument treba da da je važna alatka za novi ciklus planiranja politika na osnovu kojeg bi trebalo da se vrši procjena njihove orodnjenosti. Obzirom da je Instrument u 2023. godini integrisan u Metodologiju razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, biće potrebno najmanje dvije godine za implementaciju za izračunavanje broja vladinih strateških dokumenata koji uključuju rodnu perspektivu poštujući ove kriterijume.

Rezultati drugog Indeksa rodne ravnopravnosti za Crnu Goru predstavljeni su u julu 2023. godine od strane Uprave za statistiku. Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru iznosi 59,3 što je porast od 4,3 indeksna poena u odnosu na Indeks iz 2019. godine. Podaci pokazuju da je indeks za Crnu Goru u odnosu na prosjek EU niži za 9,3 indeksna poena. Shodno podacima Indeksa rodne ravnopravnosti po domenima, najveća rodna ravnopravnost je u okviru domena *zdravlje* i iznosi 87,6, dok je najniža u domenu *moći* i iznosi 44,1. Ovo pokazuje da je pristup i korišćenje zdravstvene infrastrukture prilično podjednako dostupno i ženama i muškarcima. Međutim u domenu moći ima još puno prostora za unaprjeđenje i ovo je domen koji pored postojećih mjera zaslužuje veliku pažnju kreatora politika. Ipak, najveći rast u odnosu na 2019. godinu zabilježen je upravo u domenu *moći* i to za devet indeksnih poena, a zatim kod domena *vrijeme* za 6,2 i domena *rada* za 5,5 indeksnih poena.

U EU-27 Indeks rodne ravnopravnosti iznosi 68,6. U odnosu na EU-27 Crna Gora bilježi nižu vrijednost indeksa za 9,3 indeksna poena. Indeks glavnih domena rodne ravnopravnosti pokazuje da je najveći jaz nejednakosti je u oblasti novca (niža vrijednost indeksa za 20,7 indeksnih poena u odnosu na prosjek EU-27), dok je najmanji jaz u Crnoj Gori u odnosu na prosjek EU-27 zabilježen u domenu zdravlja (niža vrijednost indeksa za 0,8 indeksnih poena u odnosu na prosjek EU-27). Ako se posmatra distribucija indeksa rodne ravnopravnosti u državama članicama EU, Crna Gora sa Indexom od 59,3 još uvijek zaostaje. Samo je osam država 2023. godine imalo nižu vrijednost indeksa od Crne Gore – Češka Republika, Grčka, Kipar, Mađarska, Poljska, Rumunija, Slovačka i Srbija.

Uprkos činjenici da crnogorski zakoni normativno zabranjuju svaki oblik diskriminacije, istraživanja pokazuju da žene i dalje suočavaju sa diskriminatorskim praksama na radnom mjestu. Majčinstvo je još uvijek jedna od najznačajnijih prepreka za zaposlene žene. NVO Centar za ženska prava je u svojoj publikaciji „Rodno-zasnovana diskriminacija u oblasti rada i zapošljavanja“ iz 2019. godine, utvrdila da shodno anketi za potrebe istraživanja, žene navode da ih na razgovoru za posao pitaju o njihovom bračnom statusu (64,1%), koliko djece imaju (45,5%) ili čak da li planiraju da imaju djecu (35,6%). Iako je sve više očeva počelo da koristi pravo na roditeljsko odsustvo u posljednjih nekoliko godina, razbijajući na taj način stereotipne roditeljske uloge, ipak je važno i dalje raditi na podizanju svijesti javnosti o jednakosti na tržištu rada.

Rodni stereotipi i predrasude o rodnim ulogama muškaraca i žena, kao i predrasude prema osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta prisutne su na svim nivoima društva. Rodno odgovorno obrazovanje, kultura i mediji kroz koje bi se njegovale vrijednosti ravnopravnosti, saradnje i inkluzivnosti, najbolji su put ka dugoročnoj izmjeni svijesti. CEDAW Komitet i ECRI kontinuirano ukazuju na potrebu da se u Crnoj Gori mora odlučnije raditi na smanjenju stereotipa i predrasuda o rodnim ulogama žena i muškaraca, kao i na smanjenju predrasuda protiv osoba drugačijih polnih i rodnih identiteta. Istovremeno, nevladine organizacije i međunarodne

organizacije koje vrše redovna istraživanja javnog mnjenja, kao i istraživanja o stavovima zaposlenih u institucijama, potvrđuju da su stereotipi i predrasude svuda prisutni i upozoravaju da je neophodno uspostaviti jasnija pravila odgovornosti u sprovođenju odredbi Zakona.

Na sve oblike diskriminacije žena u Crnoj Gori značajno utiče oblast kulture (uključujući medije i masovnu kulturu) koja, reprodukujući rodne stereotipe, može značajno usporiti proces ostvarivanja rodne ravnopravnosti. Dok su u medijskom području sprovedene određene aktivnosti na njihovoj senzibilizaciji, do sada nisu realizovane nikakve aktivnosti (istraživanja, javne debate itd.) koje bi omogućile sagledavanje položaja i potreba žena u kulturi, sistemski pristup iskorjenjivanju rodnih stereotipa u kulturi i stvaranje uslova za korišćenje emancipatorskih potencijala kulture.

Izazovi koji postoje u svim oblastima jesu prilika za sinergiju i zajedničko djelovanje svih aktera u društvu, odnosno institucija i civilnog društva.

CEDAW Komitet je u svojim preporukama istakao da je potrebno obezbijediti pogodno i podsticajno okruženje za uspostavljanje i aktivno uključivanje NVO-a, posebno onih koji zagovaraju i podržavaju primjenu Konvencije u državi članici. S tim u vezi, Sektorska analiza je planirana da uključi NVO u realizaciju svih zacrtanih mjera iz Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2023-2024. i preporuka CEDAW Komiteta i UPR (Opšteg periodičnog izvještaja o stanju ljudskih prava).

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem

Izvor(i) podataka

- 1. Zakon o rodnoj ravnopravnosti,**
2. Zakon o zabrani diskriminacije,
3. Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore
- 4. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa AP 2021-2022,**
5. Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2022. godinu, sa AP za 2023-2024,

- „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 046/07;
- „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 073/10, 040/11, 035/15;
- "Službeni list Crne Gore", br. 046/10, 040/11, 018/14, 042/17;
- "Službeni list Crne Gore", br. 042/11, 032/14, 021/17;
- <https://www.gov.me/dokumenta/41e3ee6a-757a-4684-9763-9fee5e933afd>;
- <https://www.gov.me/dokumenta/9e30cb28-5d4d-4079-9225-6908050c8627>;

6. **Završni izvještaj o realizaciji Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021,**
7. Evaluacija Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021,
8. Izvještaj o napretku Crne Gore,
9. **III Periodični izvještaj o sprovođenju CEDAW Konvencije, koji je Vlada usvojila u septembru 2021. godine,**
10. Zaključni stavovi i preporuke CEDAW usvojeni od strane CEDAW Komiteta na svojoj šezdeset sedmoj sjednici (od 3. do 21. jula 2017. godine),
11. Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, 2023. godina,
12. Istraživanje o orodnjenosti (gender mainstreaming) – IPSOS Strategic Marketing i UNDP, januar, 2020,
13. Pol i vlasništvo nad nekretninama u Crnoj Gori: Mapiranje imovinskog jaza – OEBS Misija u Crnoj Gori i DeFacto Consultancy, april, 2023,
14. Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkog nasilja prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama – OEBS Misija u Crnoj Gori, Sigurna ženska kuća i DeFacto Consultancy, jul, 2022,
15. Srednjoročna evaluacija Nacionalne strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. za period septembar 2021-novembar 2022 – autorka Slavica Striković (angažovana od strane OEBS Misije u Crnoj Gori), decembar, 2022.
16. Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2018-2022.

- <https://www.gov.me/cyr/dokumenta/02dc43f8-a0ac-41cd-b8dd-c27b40d0b9bb>;
- <https://www.gov.me/dokumenta/7f59eced-5e98-4941-87b9-815c9eddac0>;
- <https://www.gov.me/dokumenta/e5f03d24-13a6-41d6-9058-b9817ea51021>;
- <https://shorturl.at/xH058>;
- https://www.osce.org/files/f/documents/8/a/547832_0.pdf;
- <https://www.osce.org/files/f/documents/4/f/531254.pdf>.

- 2.2. Navesti ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1, kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2021-2022 – NSRR i AP, 2. Akcioni plan za 2023-2024. Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025, 3. Zaključci UN CEDAW Komiteta za Crnu Goru u vezi sa Trećim periodičnim izvještajem o sprovođenju CEDAW konvencije 4. Preporuke UPR (Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2018-2022), 5. Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, 2023. godina. 	<p>Aktivnosti iz Akcionog plana za 2023-2024. Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. i CEDAW preporuke odnose se na:</p> <p>Strateški cilj 1: Unaprijediti primjenu postojećeg normativnog okvira na sprovođenju politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izradu analize normativnog okvira i preporuke za njegovu primjenu i predstavljanje principa za orodnjavanje javnih politika na konkretnim primjerima razvojnih politika, • Uspostavljanje objedinjene i uporedive evidencije o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i roda, • Edukaciju zaposlenih i rukovodnog kadra u institucijama o ključnim konceptima iz oblasti rodne ravnopravnosti i njihovim obavezama iz oblasti rodne ravnopravnosti, • Uvođenje rodno odgovornog budžetiranja u sistem upravljanja javnim finansijama; <p>Strateški cilj 2. Unaprijediti politike u oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvođenje rodno odgovornih sadržaja i obavezne upotrebe rodno osjetljivog jezika u nastavne programe i nastavu, institucije kulture i medije,

	<ul style="list-style-type: none"> • Edukaciju vaspitno-obrazovnog kadra za podsticanje vrijednosti građanskog, rodno ravnopravnog i inkluzivnog društva kod djece i mladih; <p>Strateški cilj 3. Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup prirodnim i društvenim resursima i dobiti od korišćenja resursa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osnaživanje žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta da učestvuju u političkom odlučivanju, ekonomiji, • Podizanje nivoa prevencije i zaštite od rodno zasnovane diskriminacije, seksualnog uznemiravanja i ucjenjivanja u izvršnim organima i javnim preduzećima, kao i u privatnim preduzećima, • Procjenu uticaja i sprovođenje mjera prevencije kako bi se umanjio negativan uticaj klimatskih promjena i prirodnih katastrofa na zdravlje žena, muškaraca, osoba drugačijih polnih i rodni identiteta, kao i marginalizovanih i posebno osjetljivih osoba i grupa, • Organizaciju kampanje za ravnomjerniju raspodjelu rada u kući, brige o djeci, starijim licima, osobama sa invaliditetom i sl. između muškaraca i žena.
--	--

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1, koje aktivnosti su prihvatljive za postizanje željenog rezultata, kako se planira praćenje i vrednovanje doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatore za praćenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvore verifikacije učinjenog.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
<p>Nevladin sektor ima značajnu ulogu u promociji rodne ravnopravnosti, pogotovo u sferama zaštite od nasilja i ekonomskog osnaživanja žena, antidiskriminacije i većeg političkog učešća žena. Ustaljena praksa je da se kroz stalni dijalog sa predstavnicama ženskih organizacija na različitim forumima razmatraju teme od zajedničkog interesa. Aktivnosti se sprovode i kroz zajedničke kampanje, obuke, istraživanja, kao i realizaciju projekata koje finansira najčešće Evropska Unija kroz nacionalni IPA program ili programe prekogranične saradnje, te centralizovanu podršku razvoju mreža organizacija civilnog društva (Civil Society Facility – Partnership Framework Agreements), kao i kroz realizaciju javnih konkursa za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u skladu sa Zakonom o NVO.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Unapređenje primjene normativnog okvira za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti; - Uspostavljanje jednakih rodni uloga u procesima kreiranja politika i donošenja odluka; - Jačanje svijesti o važnosti rodne ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda i svih oblika nasilja; - Smanjenje nivoa stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodni identiteta; - Senzibilnije izvještavanje, promjene diskriminacionih obrazaca i stereotipa o rodni ulogama; - Zaustavljanje govora mržnje prema ženama na medijskim portalima i društvenim mrežama; - Poznavanje standarda rodne ravnopravnosti i promovisanje principa rodne ravnopravnosti; - Aktivno učestvovanje kroz dijalog i davanje preporuka u radu radni tijela i radni grupa za rodnu 	<ul style="list-style-type: none"> - Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2021-2022. https://www.gov.me/dokumenta/402ddb52-62c6-424a-9821-e16a91e9727e, https://www.gov.me/dokumenta/33985332-d431-4c25-9643-e9a15d76e548 [verzija na engleskom jeziku]; - Akcioni plan za 2023-2024. Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. https://www.gov.me/dokumenta/9e30cb28-5d4d-4079-9225-6908050c8627; - Završni Izvještaj o sprovođenju PAPRR-a 2017-2021; - Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2022. godinu https://www.gov.me/dokumenta/9e30cb28-5d4d-4079-9225-6908050c8627; - Treći periodični Izvještaj o sprovođenju CEDAW konvencije https://www.gov.me/dokumenta/e5f03d24-13a6-41d6-9058-b9817ea51021; - Izvještaji o implementaciji AP za PPCG 23 i PP 19; - Izvještaji o sprovođenju drugih strateških dokumenata;

<p>Nevladine organizacije koje se bave rodnom ravnopravnosti su članice radnih grupa za izradu zakona i strategija iz ove oblasti. One su i članice radnih grupa za izradu izvještaja o međunarodnim dokumentima, savjetodavnih odbora za praćenje nacionalnih IPA projekata iz oblasti rodne ravnopravnosti i regionalnih projekata, te lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost (savjeti, odbori za rodnu ravnopravnost).</p> <p>Nevladine organizacije su prepoznate u dokumentima koji se tiču postizanja rodne ravnopravnosti, kao partneri i važni akteri u sprovođenju politike jednakih mogućnosti. Sprovođenjem projekata NVO za zaštitu ljudskih prava žena i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola, koji će se finansirati u okviru Konkursa koji raspisuje Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, daje se doprinos realizaciji godišnjeg akcionog plana koji se donosi krajem tekuće godine, za narednu u skladu sa potrebama i realizovanim aktivnostima iz Nacionalne strategije rodne</p>	<p>ravnopravnost (Savjet, Komisija za sprovođenje NSRR I AP, i dr.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Većem stepenu povjerenja građana u institucije. 	<ul style="list-style-type: none"> - Godišnji izvještaji o radu NVO, finansijski izvještaji i narativnih izvještaji NVO Komisiji za raspodjelu sredstava u oblasti rodne ravnopravnosti po konkursima za prethodne tri godine ; - Izvještaji u sjenci NVO o sprovođenju međunarodnih ugovora (CEDAW); - Finansijski i narativni izvještaji NVO Komisiji za raspodjelu sredstava po Javnom konkursu za 2023 – “Rodni barometar u Crnoj Gori” - Objavljene publikacije NVO; - Rezolucija Evropskog parlamenta o rodnoj ravnopravnosti zemalja Zapadnog Balkana; - Izvještaji međunarodnih organizacija.
--	--	---

ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2023-2024.		
---	--	--

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2024. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija.

Strateški cilj(evi) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2024. godini	Način na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)
<p>1. Unaprijediti primjenu postojećeg normativnog okvira na sprovođenju politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda;</p> <p>2. Unaprijediti politike u oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodnihih identiteta;</p> <p>3. Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodnihih identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup prirodnim i društvenim resursima i dobiti od korišćenja resursa.</p>	<p>Aktivnosti NVO će biti usmjerene na sledeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obrazovne radionice o etici i rodnoj ravnopravnosti: organizovanje serija radionica i obuka koje će pomoći članovima/icama zajednice da bolje razumiju etičke principe rodne ravnopravnosti i kako ih primeniti u svakodnevnom životu (isključivo licencirani programi obuke kod akreditovanih tijela) • Istraživanje i publikacije: sprovođenje istraživanja o etičkim aspektima rodne ravnopravnosti, a zatim kreiranje informativnih i obrazovnih materijala ili publikacija kako bi se širila svest o ovim temama. • Izrada smjernica i kodeksa ponašanja: Razvijanje smjernica i kodeksa ponašanja za organizacije, kompanije i institucije kako bi se promovisala etička praksa u vezi sa rodnom

ravnopravnošću.

- Umjetnički i kulturni projekti: finansiranje umetničkih i kulturnih projekata koji se bave temama rodne ravnopravnosti i etike, kako bi se ove poruke prenosile kroz umetnost i kulturu.
- Mentorstvo i liderstvo: organizovanje programa mentorstva i liderstva za žene i mlade kako bi se podržalo njihovo učešće u društvu i organizacijama.
- Pravni i politički angažman: učestvovanje u pravnim i političkim inicijativama koje podržavaju rodnu ravnopravnost i etiku, uključujući lobiranje za donošenje zakona koji štite prava žena i drugih ugroženih grupa.
- Kampanje za osvješćivanje javnosti: Organizovanje kampanja koje će podizati svest o važnosti rodne ravnopravnosti i etičkih pitanja povezanih sa njom. To može uključivati kampanje na društvenim medijima, organizaciju događaja i slično.
- Organizovanje savjetovanja o značaju učešća žena u preduzetništvu i ekonomskom odlučivanju, sa zaključcima i preporukama;
- Organizovanje savjetovanja na temu postizanja bolje ravnoteže između poslovnog i privatnog života žena;
- Organizovanje edukativne kampanje preko medija i društvenih medija u cilju podsticanja ravnomjerne raspodjele rada u kući i podsticanje očeva da koriste roditeljsko odsustvo;
- Sprovođenje istraživanja i davanje preporuka za vrednovanje neplaćenog rada žena u ekonomiji njege
- Organizovanje kampanje o problemu višestruke diskriminacije (žene sa invaliditetom, pripadnice LGBTQ zajednice, pripadnice manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, itd.);
- Promocija svijesti i osnaživanje kroz medije: Kampanje za podizanje svijesti i promociju pozitivnih priča o ženama sa

	<p>invaliditetom kroz medije i društvene mreže kako bi se borili protiv stigme i stereotipa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radionice za jačanje samopouzdanja i vještina: organizovanje radionica sa fokusom na razvoj vještina komunikacije, liderstva, samopouzdanja i rješavanja problema kako bi se ženama sa invaliditetom omogućilo da se bolje integrišu u društvo i tržište rada. • Organizovanje kampanje u pravcu jačanja informisanosti medija o rodnim politikama; • Organizovanje kampanje za prepoznavanje ekonomskog nasilja, kroz medije i društvene mreže;
--	---

j

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO – DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlažu za objavljivanje u 2024. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa	Iznos	Drugi donatori s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
"Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za Inovativne Ideje"	400.000,00 eura	Budžet Crne Gore

- 4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se financirati putem javnog konkursa. Ukratko navesti glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2024. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe

Ciljne grupe su žene iz kategorija (žene sa sela, teže zapošljiva kategorija žena, pipradnice LGBTQ zajednice, žene sa invaliditetom, pripadnice manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, pripadnice političkih partija itd.), mladi i zaposleni/e u sektorima – sudstvo, tužilaštvo, inspekcijски organi, organi državne uprave, organi lokalne uprave, obrazovanje, mediji, kultura, opšta i stručna javnost.

Nevladine organizacije koje se bave pitanjima prava žena i ostvarivanjem rodne ravnopravnosti kako bi se osigurala puna koordinacija aktivnosti u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti od strane vladinog i nevladinog sektora.

- 4.3. Navesti očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira financirati/broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO

"Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za inovativne Ideje"	40 projekata
---	--------------

- 5.4. Navesti najviši i najniži iznosi finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački 4.1.

Naziv javnog konkursa: **"Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: konkurs za Inovativne Ideje"**

Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 7.000,00 EUR.

Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 15.000,00 EUR.

NAPOMENA: Stavom 4 člana 32ž Zakona o NVO, definisano je: **“Ukupan iznos sredstava koja se na osnovu javnog konkursa mogu dodijeliti nevladinoj organizaciji za finansiranje projekta, odnosno programa, ne može preći 20% od ukupno opredijeljenih sredstava koja se raspodjeljuju na osnovu tog konkursa.”**

5. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navesti na koji način je u skladu sa važećim propisima obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koje su učestvovala u konsultacijama
	xx.xx. do xx.xx.2023. godine	

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ica i spoljnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se provjeravati izvršavanje ugovornih obaveza, namjensko trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom i odobrenim projektom/programom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija	Imena službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
"Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za inovativne Ideje"	3	

Ovjera ministra:

<p>Fatmir Gjeka</p> <hr/> <p>Ime i prezime</p>		 <hr/> <p>Potpis</p>
--	---	---